

مهترسی بومبای نیوترون

شیرکز فتح الله عبد الله

کارلیک کردنه کهرت بوروه کان «تفاعلات الانشطار» ثمه ش
بریته له دوو کهرت بوروه ناووکه زور قورسه کان و ناووکنکی
تازهی مام ناوهندی زیاتر دامر کاویان لی پیک دیت وه له گهن
نهوهش بهشیک له وزههی ثه و توانه ده رده چیت بُونهونه
له سر ثه و کارلیک کردنه «بورانیوم ۲۳۵» پیک دیت .
رووداوی ناووک کهرت بوروه دروست ثهیت کاتیک که
ناوهکی تو خمی (بورانیوم ۲۳۵) به نیوترون بر دومان بکریت وه
له نهخاما له کهرت بوروه نه تومی بورانیوم دوو نیوترون
پهیداهیت . که نه مانیش ثه بنه هوی به کهرت بوروه دوو ناووکی
تری بورانیوم دواهی چوار وه ههشت بم جوزه زمارهی
نه تومه کانی بورانیومی به کهرت بورو زورده بیت که نهوهش پیی
ده ووتربیت «زنگیرهی کارلیک کردن» وه له بهر نهوهی نه
رووداوه زور به خیزایی ثهیت بُونه زمارهی کی زور گهوره لهو

لهو دواهی بهدا دهربارهی بومبای نیوترون له لاین
روزنامه و گفارو ثیستگه کانی جهاندا زور نوسراو و ترا ،
سه رهای نهوهش زور له گهوره پیاواني سیاسی باسی نه کمن ،
وهک هویه ک میله تافی پیی ثه ترسین ، جا به سویاسمه نه کورته
باسه دهربارهی بومبای نیوترون پیشکش به خوینده وارانی
کوردی بعیز نه کم ، هیوام وايه سوودی لی وه بگریت .
له بهر نهوهی بومبای نیوترونی دوا نه خمامی ته کن توجیا و دوا
قوناغه که تا ثیستا زانا کان توانیویانه بیگنهنی ، بُونه پیش
نهوهی باسی هیدروجين بکهین ههندی له بومبای نه تومی
بدویبن .

بومبای نه تومی «القبلة الغربية»
کاری بتههنه بومبای نه تومی بُونه جوزه کانی
کارلیک کردنی ناووکی به کان ده گهريته که بیی ده ووتربیت

نه گه نهیت.

۲ - له نهنجامی کشانیکی کتوپر له هوا نهشونخ تهقینهوه که شمپوئیکی پهستان دروست دهیت . نهم شمپوئله ش به خیرایی ده نگ تهروات ، یانی (۳۴۰ م杰ركه) ، همروهک دیوارنیکی رهق و بهتین هممو شتیک تیک ته دات و خانو ته روختیت و دارستان له رهگ و ریشهوه همه لنه که نیت و نه سووتیتیت .

۳ - له کافی تهقیندا همندی تیشك دهرده چیت لهوانه «تیشكه گاما» و همروهه نیوتزونه خیرایی به کان به چری به کی زور برزووه نهوهی ناشکرا به تیشكه گاما به کسمر ژیان ناهیتیت و ه نیوتزونه کانیش و اندکن که همندی تو خم له هوا بگورین بو تو خمه تیشكواهره کان و همندیکیان نه مبتنهوه تا ماوه به کی

نه توانه کهرت ده بن و له نهنجامدا وزه به کی زور دهرده چیت .

نهوهش زور له «فرنه ناووکی به کان» دا رووده دات ، وه نهی بجز اندیومی ۲۳۵ ، که له بومبای نه تومی به کار دیت به ته اوی پشیت . وه شتیکی بندرهق ماوه که نه ویش بارستای بجز اندیومی به کارهیزاوه له بومبای نه تومی ، پیویسته له بربیکی دیزی کراو که متز نهیت که کریتیکال سایز «کبر المخرج» ای بی نه ووتیت تا زنجیره کارلیک کردن به رده وام بیت .

دوزه $95 + 30 \text{ نم}^4 + 138 \text{ نم}^6 \rightarrow 100 + 235 \text{ نم}^4$ مهتری له بومبای نه تومی :

۱ - له نهنجامی راسته و خو تهقینهوهی بومبای نه تومی گرمایی به کی زور به هیز پهیدا نهی که توانای تو اندنهوهی کانزای هه به له و جینگه بهی لی ای نه قیت ، وه سووتانیکی زور پهیداده یت و ماوه به کی دوره تهروات و زیان به هممو لا به که و

رینگای بومبای نهتومی بهو دهیست که وک تهره قدهیک بُز تهقاندنی بومبای هیدروجینه که به کارده هیترست :

هیزی بومبای هیدروجینی زور قواناغ له سه رووی بومبای نهتومی بُو هیزه که نهک به ده هزار تنن له ماددهی «قی ، این ، قی» به لکو ملیونه ها تنن یان به جوئیک که بومبای هیدروجینی قهبارهی بُی سنووره و نهتوانیت گهوره بکریت به هه رچوئیک له سنووری نهکتولوچی گرانه کان بهس . . بلام له گهل نهوه شدا بومبایه کی تر ههیه که مهترسی زورتره بُی ده ووتیرست :

بومبای گهوره «القبلة العظمى»

نهم بومبایش له بومبایه کی نهتومی بچووک له ناوه راست برینکی دیاری کراو له هیدروجين دا پیک دیست ، له دوايی دا به برگیک که چینیکی نهستوره له بورانیوم نهپوشیرست که نهويش دیسانهوه به بومبایه کی نهتومی کُنایی دیست ، وه پیویسته بزانیت که نه هیدروجینه «ثلاثی» به تربیتوم که ریزهی له هموای زور کمه وه نهتوانیت جوئیکی تر له هیدروجين ادیتیوم به کاربیتیرست که نهويش هیدروجين «ثلاثی» به وه ریزهیه کی زورتری له هیدروجين «ثلاثی» ههیه ، وه هعروهها ریزهیه کی نهواوی له ناوی دهريماو نوقیانوسی ههیه .

پیشکه لیزهرو بومبای هیدروجینی :

له هوولدانه که کراوه به کارهیتافی پیشکه لیزهرو بُز تهقاندنی بومبای هیدروجینی به جوئیک که دهستگای پیشکه لیزهرو له جیان بومبای نهتومی دابنیت له ناو بومبای هیدروجینی وه بُم جوزه پیشکه لیزهره که ووزه بُهی کی زور بمرزی ههیه (فوتونه کانی ووزه بیان سه ده ملیون جار به قدهر ووزه قوتی پووناکی نهیت) ، نهتوانیت هیدروجینی ناو بومبای هیدروجینی تا پلهی دیاری کراو گهور بکات .

بومبای نیوتروفی :

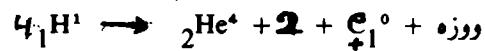
بومبای نیوتروفی بریته له سرتیکی ناووکه بُی گرمایی درأس نووی حراری بُز تهقاندن به هوی توبیک که له سمر شیوه رُوكیت ناماده کراوه .

بومبای نیوتروفی بریته له بومبایه کی هیدروجینی بچووک وه چینیکی ناووکه بُی نهستور له سیر هیدروجین پیچراوه یان

زور دریز وه کو «سترونیوم» که له گهل هدو ده گهواستره وه هعروهها له گهل باران نهکویت نهوهش دهیته پیس بونی «تلوث» ناواو خوارده مهفی واته بپیکی قهواره و ووزه بومبایه که ، تا ماوه بُهی کی زور ، له دهورو پشتی نه شوینه بومبایه که لی نهقيوه ته وه ، ژان له مهترسی دا نهیت .

بومبای هیدروجینی :

بنچینهی نیش کردنه بومبای هیدروجینی جوئیکی تره له کارلیک کردن ناووکی به کان پیکی نهتوانیت یهک بونه کارلیک کردن ، «تفاعلات الانداماج» نهمهش نهوه بُهی که ناووکه سووکه کان ده توانن له گهل یهک تریدا یهک بگرن و بینه یهک ناووکی قوربستو دامر کاوتر وه بُم یهک بونهش ووزه بُهی ده رده چیت . وه دوو جوز یهک بونون له ناو خوردا رووده دات که هردووکیان سه رچاوهی ووزه بُهی کی نه ، وه نهنجامی هریه که بان پیکهانی ناووکی هیلیومه له چوار ناووکی هابدر و جین و ده رجوفی دوو پوزیتیون له گهل بُریکیش ووزه بُهی هاوتای جیاوازی نه بارستایه بُهی له کارلیک کردن که دا به شدارده بن له گهل بارستای نهوانه که لیکی دیته بُرههم .

وه بومبای هیدروجینی له رینگای نهم کارلیک کردن یهک بونه ووزه بُهی کی زور دیته بُرههم ، وه ده تهتوانیت نهه بومبایه زیاتر له بومبای نهتومی رووخینه بکریت چونکه نه ووزه بُهی یهک گرام بُهی یهک بونه ده دیدات زیاتر له و ووزه بُهی که به کمرت بونون ده دیدات ! نهه له لایک وه له لایکی تریشمده ده تهتوانیت بُری نه مادانه بُه شداری کارلیک کردن که ده کهن بُهی ترس زیادر بکرین . وه له راستیدا بُری له و ماددانه بُی سنوورن به زمیره دیاری ناکرین چونکه نه ماددانه له کارلیک کردن یهک بونه دا بُه شداری ده کهن پیویسته به کریتکال سایز نه چونکه یهک بونون زنجیره کارلیک کردن نه .

و له کارلیک کردن که له بومبای هیدروجین دا ده شیت رووبدات بُرههم هیتافی گرده نه لفاو برینکی بُی شوماری ووزه بُهی له ناویته لیسیوم و هیدروجین دا ${}_1^1 \text{H}^2 + {}_3^3 \text{Li}^6 + {}_2^4 \text{He}^4$ بهلام نه کارلیک کردن روونادات نه گهر ${}_1^1 \text{H}^2 + {}_3^3 \text{Li}^6 + {}_2^4 \text{He}^4$.

نهخریته بُه پلهیه کی گهرمی به کجا زور بُری ۱۰۰ سه ده ملیون پلهی سه دی و زیر پاله پهستویه کی زور گهوره نه بش له

۴ - له راده‌ی ۱۵۰۰ متر له پنچ تمقینه‌وه به هیج جوزیک زیانی مادی ناگاتی به لام دواي تیه ربوبونی دوو یا سی هفتنه دانیشتوان به هری تیشكه که وه ثمن.

۵ - له راده‌ی پیشو زیاتر تا کمتر له (۵) پینج کلومتر له پنچ تمقینه‌وه کاری تیشكه کان نایته هری مردنی دانیشتوان به لام زور شت وه کو نخوشی که تویی موو، سوروبوونه و ده رچونی خوین له زیر پسته، تیکچوونی هاوینه چاو، شیرینه نجه «السلطان» به همو جوزه کان بدهو، وانه دانیشتوان بی هیزو نیفلیج ثمن.

له براوردی پیشوودا دوو شق گرنگمان بو به دیار دهکویت:

۶ - بومبای نیوترونی نایته هری تیکدانی خانوو بهره، تهنا له ناوجه‌یه کی تمقینه‌وه کم نهی به لام کاری تیشكه کان نایته هری کوشتن و نه مانی همو گیانه بریک که له ناوجه‌یه وانه همو گیانله بران لمناو خانوو بهره کاندا به لاش بکی مردوو نه میتنه وه.

۷ - بومبای نیوترونی کاری تیشكه که دیاری کراوه به پیچه‌وانه بومبا ناووکی به کانی تر زور نامیتنه وه که کاری تیشكه کانیانو و مهترسی گیانله بر کوشتبان تا چند سالیک ده میتنه وه نهودش بی گرمان یارمه فی هیش بدر نه دات بزرگتر قی نه ناوجه‌یه و دهست بد سر اگرتنی دواي ماوه‌یه کی کم، وانه گرنگی بکی زوری هدیه له باره‌ی تابوری و سر بازی بدهو. له باشد خوینده‌واری بر پریز مهترسی نه جوره چه که کی بو به دیارکوت به لام نایته نهودشان له ببر بچیت که خه بانی میله‌تان هرگیزاو هرگیز له جوره چه کانه به هنر زه.

سمرچاوه کان:

۱ - Teacher's edition Modern Physics

Holt Rinchert And Winrston, Inc

New York, Toronto-London

۲ - مجلة حراس الوطن/المدد العاشر/السنة الثالثة والعشرون تشرين أول ۱۹۷۸.

۳ - مجلة «الفباء» العدد ۴۶۵ لسنة ۱۹۷۸

۴ - الفيزياء العصرية/ ناجي عبد الصاحب

۵ - ندوة تلفزيونية عن القبلة النبوتية/ د. عبد الواحد

۶ - مجلة العلم والحياة العدد ۶۸ سنة ۱۹۷۸.

به شیوه‌یه کی تر تیکه‌لیکه له دیتریوم «هیدروژنیک گران» و تریوم «هیدروجين» که کیشی نه تویی ۳۰ وه نهگر نه بومبایه تهی نهوسا هیدروجين تووشی گردانیکی نوی نهیت له «ناووکه که رت بون» له نه خجامه‌دا لیشاویک له نیوترونی ثاراسته کراو بلاوئه‌یه وه وه دهیت هری کوشتنی همو دانیشتوان له ناوجه‌یه بهی نهودی خانوو بهره بان تانگک تیک بچیت، براوردی له گهان سمری ناووکه‌یه ناسانی، وانه همو کاره کانی تمقینه‌وه بومبای نیوترونی له کاری تیشكه کان نهیت به لام کاری تری زور کده.

کانی تمقینه‌وه بومبایه کی هیدروژنیک که ووزه‌که ۱۰۰ کیلوونه‌یه هیت نه مانه‌ی خواره‌وه روونه‌داد:

۱ - له راده‌ی (۱۰۰) متر له پنچ تمقینه‌وه تیکدان همو خانوو بریک و تانک و قوتومیلیک نه گریته وه و مهترسی تیشك چهند سه ساعتیک بان چهند روزیک برد و دام نهیت، جا بوله هر له سانی تمقاندن همو نه دانیشتوانی له نهاد نه بازنه‌یه نهیت نهوده نیزه سد مهتر نهیت ثمن.

۲ - له راده‌ی (۱۵۰۰) متر له پنچ تمقینه‌وه کاری تیشكه کان تا چهند سه ساعتیک نه میتنه وه و تمقینه‌وه که نهیت هری نهودی زیانیکی زور له خانوو بهره کان بدات.

۳ - به لام له راده‌ی (۲۰۰۰) مهتر کاری تیشكه کان زور لاواز دهیت، کهچی له نه خمامی تمقینه‌وه دا زیانی مادی زور دهیت. به لام کانی تمقینه‌وه بومبای نیوترونی له همان بزرگی پیشوودا کاری جیاوازی دهیت:

۱ - له راده‌ی (۳۰۰۰) مهتر له پنچ تمقینه‌وه دا تیکدان همو خانوو بریک ده گرتمه وه همو دانیشتوانی نه ناوجه‌یه به هری نیوترون کانی که ده دهه چن ثمن، به لام پاش تیپربونی چهند چرکه‌یه تیشكه کان بزرده‌بن و نامین.

۲ - له راده‌ی (۹۰۰۰) مهتر له پنچ تمقینه‌وه کاری هیزی تمقینه‌وه زور گهوره به ترس دهیت و تیشكه کان له همان کات داو له ماوهی (۴۸) سه ساعت دا نه بنه هری کوشتنی همو دانیشتوانی نه ناوجه‌یه.

۳ - له راده‌ی (۱۱۰۰) مهتر له پنچ تمقینه‌وه کاری په بداربو له نه خمامی تمقینه‌وه مهترسی نامیتیت وانه له و راده‌یه هیچ زیانیکی ماددی وا روونه‌دادات به لام کاری تیشكه کان له ماوهی (۶) شمش روزدا نهیت هری مردنی دانیشتوانی نه ناوجه‌یه.